

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології
та соціальних комунікацій

IX

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

15-16 квітня 2021 року

Матеріали

Наталія Коляда,

канд. психол. наук

старший викладач кафедри психології, політології та соціокультурних технологій
Сумського державного університету

Анна Перепелиця,

студентка Сумського державного університету

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ З РІЗНИМ РІВНЕМ МЕДІАГРАМОТНОСТІ

Актуальність дослідження. Стрімкий розвиток у сучасному світі інформаційно-комунікаційних технологій та системи мас-медіа нагально потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними.

Медіа потужно й суперечливо впливають на освіту молодого покоління, стаючи одним із провідних чинників його соціалізації, стихійного соціального навчання. Незважаючи на численні напрацювання вітчизняних та зарубіжних дослідників проблема медіаграмотності потребує подальшого аналізу, що пов'язане із недостатнім вивченням психологічного фактору даного поняття.

Актуальним і водночас найменш емпірично дослідженим є існування зв'язку між акцентуаціями характеру, психічними станами особистості при критичному сприйманні інформації, що і зумовило вибір теми дослідження – «Психологічні особливості осіб юнацького віку з різним рівнем медіаграмотності».

Мета дослідження – визначити психологічні особливості осіб юнацького віку з різним рівнем медіаграмотності. Означена мета конкретизується в таких завданнях:

1. Визначити сутність понять «медіаграмотність», «акцентуації характеру» та «домінуючий стан».
2. Підібрати методики з діагностики рівня медіаграмотності, типу акцентуації та домінуючого стану у осіб юнацького віку.

3. Провести емпіричне дослідження медіаграмотності, домінуючого психічного стану та акцентуації характеру у студентів закладів вищої освіти та опрацювати його результати.

У дослідженні брали участь 62 студенти I-IV курсів Сумського державного університету, Сумського державного педагогічного університету та Сумського національного аграрного університету. За гендерним розподілом у дослідженні брали участь 30 осіб чоловічої статі та 32 особи жіночої статі.

У якості інструментарію ми використали анкету визначення рівня медіаграмотності, методику визначення домінуючого стану Л. В. Куликова та методику визначення акцентуацій характеру К. Леонгарда (модифікація Г. Шмішека).

Основні результати та висновки дослідження, їх цінність. Основу медіаграмотності кожної особистості становлять її аналітичні здібності і критичне мислення, а саме: уміння порівнювати, групувати, узагальнювати факти, властивості, явища, встановлювати взаємозв'язки поміж ними, інтерпретувати, оцінювати інформацію, робити висновок на підставі наявної інформації, застосовувати отримані у результаті розуміння медіатекстів знання у повсякденному житті, формувати свою позицію щодо фактів, відображених в мас-медіа. Сила переконань особистості базується на кількості і якості структурованих знань, якими вона володіє. Крім того, якість структурованих знань базується на наявних навичках й досвіді конкретної особистості. Можна наголосити, що люди, які діють на нижчих рівнях медіаграмотності, мають слабкі та обмежені погляди на медіа, мають більш поверхову і менш організовану структуру знань. Все це може формувати неадекватний погляд на значення медіа повідомлень [1].

Юнацький вік є періодом вдосконалення інтелектуальної сфери, у першу чергу, мислення, а також інтенсивного формування системи особистих цінностей, яка впливає на становлення характеру і особистості у цілому. Характер в юнацькому віці відрізняється певним рівнем дисгармонійності,

зокрема, спостерігаються неврівноваженість й суперечливість, протиріччя між моральними принципами і реальною поведінкою.

А. Реані і С. Лукін встановили, що акцентуації – це гіпертрофована вираженість деяких рис характеру, що зумовлює підвищену уразливість людини відносно певного роду дій і ускладнює її адаптацію у деяких специфічних ситуаціях [4]. А. Личко звернув увагу на той факт, що надмірне посилення деяких рис характеру, при якому спостерігаються відхилення у поведінці людини, які не виходять за межі норми та межують з патологією, найчастіше спостерігаються у підлітковому і юнацькому віці [2]. Тому надмірні прояви деяких рис характеру можуть виконувати роль бар'єрів на шляху до реалізації особистості в юнацькому віці та впливати на розвиток її медіаграмотності зокрема.

Психічні стани теж пов'язані з розвитком медіаграмотності, оскільки вони виступають і як система організації психічних процесів, і як суб'єктивне ставлення до явища, що відображається, і як механізм оцінки відображуваної дійсності. У психічних станах відображається взаємодія людини з життєвим середовищем. Будь-які суттєві зміни зовнішнього середовища і внутрішнього світу особистості викликають певний відгук у людини як цілісності й спричиняють перехід в новий психічний стан, змінюють рівень активності суб'єкта, характер його переживань.

А. Махнач відмічає, що людина не може залишатися байдужою до навколишнього світу. Предмети, що її оточують, події, свідком чи учасником яких вона стає, викликають у людини різні почуття. Радість, сум, гарний чи поганий настрій, переляк, гнів – все це різні емоційні процеси. Вони виражають відношення людини до дійсності [3]. Емоційно забарвлена маніпулятивна інформація в медіа може безпосередньо впливати на психічний стан людини.

Під час проведеного емпіричного дослідження встановлено, що 5% студентів мають низький рівень медіаграмотності, 69% – середній та 26% – високий рівень медіаграмотності. При порівнянні результатів за гендерним

показником ми з'ясували, що особи чоловічої статі мають вищі показники медіаграмотності, ніж особи жіночої статі (табл. 1).

Таблиця 1.

Порівняння результатів дослідження рівня медіаграмотності за гендерним показником

Рівень медіаграмотності	Особи жіночої статі	Особи чоловічої статі
Низький	3 (9%)	-
Середній	25 (78%)	18 (60%)
Високий	4 (13%)	12 (40%)

У осіб юнацького віку найбільш вираженим типом акцентуації характеру є екзальтований (39%). Загалом присутні всі типи, крім застрягаючого та педантичного. Найменш вираженим є дистимний (у 81 % респондентів даний тип акцентуації відсутній, у 13 % – присутня тенденція, а у 6% присутня ознака). У осіб жіночої статі у юнацькому віці в більшій мірі присутні та більш виражені акцентуації характеру, ніж у осіб чоловічої статі. У осіб чоловічої статі домінує високий рівень медіаграмотності та менш виражені акцентуації характеру. Це може свідчити про те, що особи, які мають високий рівень медіаграмотності, мають меншу вираженість акцентуацій характеру.

Результати дослідження домінуючого стану показали, що у осіб юнацького віку більш ніж 90% респондентів переважають низькі оцінки за всіма шкалами. Це означає, що у молодих людей, які мають низькі оцінки за даною методикою, пасивне ставлення до життєвої ситуації. Характерна втома, незібраність, млявість. Знижено можливість проявляти активність. Переважає інтенсивне прагнення здійснити необхідне, в більш повній мірі діяти, вести себе бажаним чином. Властиво збільшене залучення ресурсів або активізація захисних механізмів. Підвищено схильність відчувати занепокоєння в широкому колі життєвих ситуацій. Низькі оцінки за шкалою «По» свідчать про високу критичність самооцінки та велике прагнення бути щирим.

Такі результати можуть пояснюватися тим, що в умовах 2020 року, коли по всьому світу поширювалася коронавірусна інфекція і люди жили досить

тривалий час у достатньо сильному стресі, то це безумовно могло вплинути на загальний психічний стан людини, особливо під час великого (емоційного та не завжди правдивого) потоку інформації в медіапросторі.

Медіаграмотність має позитивний кореляційний зв'язок із збудливим, циклотимним типами акцентуацій у осіб жіночої статі та гіпертимним у осіб чоловічої статі. Також за шкалами «бадьорість – смуток», «розкутий – напружений», «спокій – тривога», «задоволеність – незадоволеність життям у цілому» домінуючого психічного стану у осіб жіночої статі та «активне – пасивне відношення до життєвої ситуації» у групі чоловічої статі. Негативний кореляційний зв'язок застрягаючого типу акцентуації та шкали «активне – пасивне відношення до життєвої ситуації» у осіб жіночої статі.

Отже, в ході емпіричного дослідження були виявлені гендерні відмінності між розвитком медіаграмотності у осіб юнацького віку. А також було встановлено наявність позитивного та негативного кореляційного зв'язку між медіаграмотністю та акцентуаціями характеру та домінуючими психічними станами, що підтверджує гіпотезу нашого дослідження. Таким чином, отримані результати доцільно використовувати при розвитку вміння критичного осмислення інформації, що може сприяти покращенню інформаційної безпеки країни, відігравати стратегічну роль у вихованні патріотизму молоді та формуванні української ідентичності.

Список використаних джерел:

1. Іванов В. Ф. Медіаосвіта та медіаграмотність. Київ: Центр Вільної Преси, 2013. С. 6–24.
2. Личко А. Е. Психопатии и акцентуации характера у подростков. Речь: СПб, 2009. 256 с.
3. Махнач А. В. К проблеме соотношения динамических психических состояний и стабильных свойств личности. *Психологический журнал*. 1995. № 3. С. 35–43.
4. Реан А. А. Методическое руководство по исследованию типов акцентуаций / А. А. Реан, С. Е. Лукин. СПб: ГП «Иматон», 1993. 52 с.